

Täysistunto

Tiistai 20.2.2018 klo 14.05—18.19

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta ja laiksi valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 199/2017 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle tarkastusvaliokunnan, hallintovaliokunnan, lakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

18.00 **Veera Ruoho kok:** Arvoisa puhemies! Tiedustelutoiminnan riittävän tehokkaalla valvonnalla suojataan kansallista turvallisuutta. Valvontaa ei olla voitu jättää pelkästään viranomaisten suorittaman sisäisen valvonnan varaan. Valvontajärjestelmä tulee täyttämään kaikki perustuslain, kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja Euroopan unionin oikeusjärjestyksen asettamat vaatimukset.

Mainitsin jo aiemmassa puheenvuorossani edellisessä asiakohdassa tiedusteluvaltuutetusta ja tiedusteluvalvontavaliokunnasta, ja tähän totean, että tiedusteluvaltuutetulle tulee vahvat toimivaltuudet laillisuusvalvonnan toteuttamiseksi. Ensinnäkin sillä on laaja tiedonsaantioikeus sekä oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista hallintotehtävää hoitavilta selvityksiä tiedustelutoiminnasta. Tiedusteluvaltuutettu voi myös tehdä tarkastuksia viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien toimitiloissa. Hän voi määrätä tiedustelumenetelmän käytön keskeytettäväksi tai lopetettavaksi, jos hän katsoo valvottavan menetelleen lainvastaisesti tiedustelutoiminnassa. Hän voi myöskin määrätä lainvastaisesti hankitut tiedot viipymättä hävitettäväksi. Tiedusteluvaltuutettu voi myös ilmoittaa lainvastaisesta tietojen hankkimisesta toimivaltaisille esitutkintaviranomaisille, jos hän katsoo, että valvottava on toiminut lainvastaisesti. Näin ollen tiedusteluvaltuutetun valvonta on niin ennakkollista, reaaliaikaista kuin jälkikäiteistäkin. Pitää huomata, että valvoja ei ole itsekään valvonnasta vapaa. Eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa tiedusteluvaltuutetun toimintaa.

Aiemmassa puheenvuorossani viittasin siihen, kuinka tärkeää on se, että tiedusteluvalvontavaliokunnan jäseniä valvotaan sitten säädöksin, että he noudattavat sitä, että luottamukselliset, salaiset tiedot pysyvät sitten salaisina ja luottamuksellisina eikä niitä käytetä esimerkiksi poliittisten tarkoitusperien edistämiseen. Haluan korostaa sitä, kun täällä aiemmin päivällä keskustelussa tuli erilaisia huolia esille siitä, että tiedusteluvaltuutetulle ehdotetaan poikkeuksellisen mittavia valtuutuksia tiedusteluviranomaiseen nähden.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 9/2018 vp

Arvoisa puhemies! Valtiovallan tärkein tehtävä on vastata kansallisesta turvallisuudesta, ja tässä tiedustelulainsäädännössä [Puhemies koputtaa] on kyse juurikin siitä. Meillä on Suomessa turvallisuusasioiden erinomaiset ammattilaiset, [Puhemies koputtaa] jotka panevat tämän tiedustelulainsäädännön täytäntöön, ja parlamentaarisesti myöskin valvomme sitä, että asiat hoituvat lakia noudattaen.

18.04 Kari Kulmala sin: Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tiedustelutoiminnan valvonnasta. Tiedustelutoiminnan parlamentaarista valvontaa harjoitaisi eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta. Tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävänä olisi arvioida tiedustelutoiminnan painopisteitä sekä toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja tehokkuutta sekä valvoa ja edistää lainmukaisuutta ja perus- ja ihmisoikeuksien noudattamista tiedustelutoiminnassa.

Valiokunnalle ehdotetaan laajoja tiedonsaantioikeuksia ja toimivaltuuksia, ja tämä on periaatteessa ihan oikein. Tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenille on kuitenkin tehtävä perusteellinen turvatarkastus, ja ryhmän koko on pidettävä pienenä, koska valiokunta pääsee käsiksi kovaan tiedustelutietoon ja siitä ei saa syntyä mitään vuotoja. Olen hieman pessimistinen näiden vuotojen osalta, mutta aina kannattaa yrittää. Rangaistusten vuororokista tulee kuitenkin olla ankarat.

Tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnasta huolehtisi tiedusteluvaltuutettu, jonka tehtävänä olisi valvoa tiedustelumenetelmien käytön lainmukaisuutta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa. Hänen tehtäviinsä kuuluisi myös antaa vuosittainen kertomus toiminnastaan eduskunnalle, eduskunnan oikeusasiamiehelle ja valtioneuvostolle. Pitäisin parempana, että raportointi olisi kahdesti vuodessa.

On selvää, että tiedustelun parlamentaarinen valvontajärjestelmä tulee uudistaa ja sen pitää huomioida muun muassa perusoikeuksien suoja, kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ja EU-oikeus esimerkiksi yksilön oikeuksien osalta. Suomessa ei ole ollut parlamentaarista valvontaelintä, jonka nimenomaisena tehtävänä olisi valvoa tiedustelutoimintaa. Senkin vuoksi pidän tätä esitystä ajankohtaisena ja tärkeänä.

18.06 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tässä laissa ollaan ihan oikealla asialla eliikkä laaditaan laki, jolla valvotaan sitten näitä tiedustelutoimintaa harjoittavia viranomaisia. Tässä tapauksessa lainvalmistelu on tehty huolella ja nimenomaan niin, että valvontaelimet, joita ollaan luomassa tässä laissa, ovat varmasti toimivaltaisia ja niillä on riittävät keinot tämän lain perusteella saada tarvittavat tiedot työnsä tekemiseen.

Eduskuntaan perustettava tiedusteluvaliokunta on äärimmäisen hyvä toimielin ja toimii aivan niin kuin mikä tahansa eduskunnan nykyisistä valiokunnista. Se vaatii tiettyjä muutoksia totta kai tämän talon sääntöihin, mutta nehän totta kai tehdään. Ja kun tällä valiokunnalla on sitten erittäin laajat tiedonsaantioikeudet, niin se pystyy varmasti työnsä tekemään niin, että se luo tälle koko järjestelmälle hyvän parlamentaarisen valvonnan ja luo uskottavuutta koko järjestelmälle.

Sitten myös tämä tiedusteluvaltuutettu, jonka virkatehtävä tällä lailla perustetaan myös, saa valtavan laajat valtuudet valvoa tätä tiedustelutoimintaa. Jos hän katsoo, että joku tiedustelutoiminta on ollut asiattonta ja siihen liittyvät tiedot ovat olleet asiattomia ja asiaan kuulumattomia, niin hänellä on täysi valta, oikeus, lopettaa sellainen tiedustelutoiminta ja määrätä nämä kaikki siinä tiedustelussa tulleet tiedot hävitettäväksi. Eliikkä ei ole mitään mustaa tai valkoista aluetta, jolla kyseinen valiokunta ja tiedusteluvaltuutettu toimivat,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 9/2018 vp

vaan heillä on selvä lain suoma valtuus toimia hyvin laajasti ja valvoa sitä, että lakia tarkasti noudatetaan, niin kuin perustuslakimme edellyttää.

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä se, että nämä nyt perustettavat uudet toimielimethän ovat äärimmäisen tärkeitä, mutta ne eivät poista ihan normaaleja suomalaisia viranomaisvalvonnan toimielimiä, joita jo nyt on olemassa. Meillä toimii edelleen oikeusasiamies, meillä toimii edelleen oikeuskansleri: meillä toimii tietosuojavaltuutettu ja moni muu virkamies edelleen. Tämä on vain lisä siihen [Puhemies koputtaa] tiedustelun valvontaan, ja nimenomaan sitä tehtäväähän varten perustettuja virkoja nämä ovat. Mutta nämä jo olemassa olevat elimet toimivat edelleen. Niitä ei olla poistamassa tietenkään.

18.08 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Pitää tunnustaa, että maailma muuttuu, ja mielestäni on tarpeellinen muutos ruveta pohtimaan, miten nämä tiedustelulain muutokset hoidetaan eteenpäin. Nämä lait on valmisteltava huolellisesti, jotta yksityisyydensuoja säilyy meillä riittävän hyvänä.

Tiedustelulainsäädäntö kuitenkin tulee tulevaisuudessa sitomaan hirmu paljon henkilötyövuosia, ja kiinnitin siinä huomiota siihen tosiasiaan, että kun rahakehyksiä katsotaan jatkossa, sitten kun tämä asia on valmis, niin se ei saa johtaa siihen tilanteeseen, että meidän viranomaisvalvonnasta ruvetaan keskittämään voimavaroja ja rahoja tähän tiedustelutoimintaan ja ne otetaan kenttätoiminnasta pois, mikä tarkoittaa sitä, että harvaan asutuilla alueilla viranomaisvalvonta heikkenee. Minusta se on huolestuttava piirre ollut näissä hallituksen toimenpiteissä, että aina jostakin on otettu se raha pois. Minä toivon, että nyt kiinnitetään huomiota myös siihen, että harvaan asutuilla alueilla viranomaistoiminta on riittävän vahvaa myös tämän lain voimaantulon jälkeen.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle tarkastusvaliokunnan, hallintovaliokunnan, lakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.